

ВІДГУК

офіційного рецензента доктора економічних наук, професора

Проскурніної Надії Вікторівни

на дисертаційну роботу Бударіна Олексія Сергійовича

«Теоретико-методичне забезпечення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення», виконану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження.

Промислові підприємства функціонують в складних соціально-економічних умовах, але демонструють здатність адаптуватись до викликів та проявляють економічну стійкість. Діяльність підприємств підтримується попитом на внутрішньому ринку, лібералізацією доступу українських товарів на ринки інших країн, зокрема ЄС, диверсифікацією шляхів експорту вітчизняних товарів. Активна міжнародна співпраця уряду забезпечує підтримку експортного потенціалу України, сприяє розширенню ринків збуту продукції вітчизняних виробників, диверсифікації експортних напрямів і адаптації до нових умов торгівлі. Для забезпечення промислового розвитку, зміцнення технологічного потенціалу промисловості підприємства мають працювати ефективно, використовуючи свої можливості, резерви, зокрема на підґрунті імпортозаміщення, що розширює можливості зростання економіки та зміцнення безпеки країни.

Виходячи з зазначеного, тема дисертації Бударіна О.С., що спрямована на розроблення й обґрунтування теоретичного, методичного забезпечення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення, практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності та реалізації імпортозаміщення в умовах промислових підприємств, є актуальною.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Дисертаційна робота Бударіна О.С. проводилась відповідно до науково-дослідної роботи кафедри економіко-математичного моделювання Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця. Частина результатів представленого наукового дослідження, а саме рекомендації автора щодо оцінки ефективності діяльності промислових підприємств в сучасних умовах, визначення запасу економічної стійкості суб'єктів господарювання, розвитку експортно-імпортного потенціалу машинобудівних підприємств на підґрунті імпортозаміщення в умовах воєнного та післявоєнного стану були отримані в процесі виконання держбюджетної фундаментальної науково-дослідної роботи «Забезпечення інноваційного розвитку експортно-імпортної діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки в умовах воєнного та повоєнного стану» (номер державної реєстрації 0123U102012), а розроблений здобувачем методичний підхід до формування стратегій підвищення ефективності діяльності на основі оцінки експортно-імпортного потенціалу підприємства та впровадження процедур імпортозаміщення - госпдоговірній науково-дослідній роботі «Формування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення» (номер державної реєстрації 0121U113676).

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

В дисертаційній роботі Бударіна О.С. комплексно досліджено проблеми, пов'язані з теоретико-методичним забезпеченням ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення.

Об'єкт та предмет дослідження визначені коректно. Завдання роботи встановлено в достатній кількості та у логічній послідовності для досягнення мети дисертації. Загальний аналіз змісту дисертації та висновків дозволяє стверджувати, що поставлені автором завдання були повної мірою виконані,

мета дослідження досягнута. Матеріал дослідження викладено чітко, зрозуміло, доступно, послідовно, в науковому стилі.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, в достатній мірі обґрунтовані та характеризуються високою достовірністю. Такий результат обумовлений використанням значної інформаційної бази дослідження (всього 223 джерел використаної літератури). Автором проведено глибокий та якісний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців з обраної теми та матеріалів науково-практичних конференцій. Крім того, в дослідженні використано дані вітчизняних підприємств та широкий спектр статистичної інформації, отриманої з даних Державної служби статистики та звітів міжнародних організацій щодо тенденцій розвитку господарської діяльності. Розглянуто та проаналізовано законодавчі та нормативні акти з питань виробничо-господарської діяльності.

Обраний автором методичний інструментарій проведення дисертаційного дослідження також значною мірою посприяв виконанню завдань роботи, успішному розкриттю теми та отриманню обґрунтованих та достовірних результатів. Основою проведеного дослідження є наступні методи. Абстрактно-логічний метод, системний підхід, методи аналізу і синтезу використано для уточнення теоретичного забезпечення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення, поняття «потенціал імпортозаміщення», теоретичного підґрунтя оцінки ефективності діяльності; обґрунтування резервів ефективності діяльності; теоретичних аспектів формування стратегії підвищення ефективності діяльності на засадах імпортозаміщення. Графічний метод використано для візуалізації отриманих результатів. Використано математичні методи, а саме: метод побудови інтегрального таксономічного показника розвитку – для обчислення рівнів ефективності діяльності підприємства, розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства; багатовимірний канонічний аналіз – для визначення взаємозв'язку імпортозаміщення та ефективності діяльності підприємства;

кореляційно-регресійний аналіз – для обчислення залежності рівня ефективності діяльності підприємства від факторів зовнішнього середовища, залежності рівня розвитку експортно-імпоротної діяльності від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, впливу змінення темпів імпортозалежності сировини, матеріалів, комплектуючих та напівфабрикатів для виробництва продукції та темпів виробленої продукції на експорт на темпи показників ефективності діяльності; криві зростання – для прогнозування значень показників ефективності діяльності та імпортозаміщення; інструменти теорії ймовірностей – для визначення ймовірності загроз економічної безпеки та впливу її на прогнозні значення ефективності діяльності підприємства; кластерний аналіз – визначення кластерів регіонів України за критеріями ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Структура дисертації

Дисертація Бударіна О.С. складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків за розділами та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 273 сторінок, обсяг основного тексту - 185 сторінок (7,7 авт. арк.), що відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Зміст роботи викладено в логічній послідовності, відповідно до визначених об'єкту, предмету, мети, завдань, та повністю розкриває отримані наукові результати. Сформовані висновки в достатній мірі відображають одержані наукові результати. В додатки включено додаткові матеріали, отримані в результаті роботи, та копії довідок про практичне використання результатів дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації

Результати дисертації Бударіна О.С. спрямовані на розроблення й обґрунтування теоретичного, методичного забезпечення, практичних рекомендацій щодо ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення. В роботі виявлено елементи наукової новизни, що полягають в наступному:

1. Удосконалено теоретичне забезпечення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення. Це теоретичне забезпечення відрізняється змістовним визначенням ефективності, яка розглядається як системна характеристика, а також змістовним визначенням імпортозаміщення, особливостям якого є його розгляд в розрізі трьох процесів, а саме: 1) виробництва власної конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю для реалізації внутрішніх та зовнішньому ринку; 2) заміщення імпортованих сировини, матеріалів та комплектуючих вітчизняними, які мають меншу вартість; 3) диверсифікації виробництва якісної продукції нижчої вартості, яка заміняє імпортовану продукцію на внутрішньому ринку. Це теоретичне забезпечення розширює підходи у вирішенні проблем економіки на підприємстві.

2. Удосконалено методичний підхід до формування стратегії ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення. До відмінностей розробленого методичного підходу входять особливі етапи реалізації, методи їх здійснення, очікувані результати, врахування ймовірності ризиків та загроз економічної безпеки України в прогнозуванні значень показників, особливості інструментів реалізації стратегії ефективності діяльності на засадах імпортозаміщення, що стосуються цінової політики підприємства, організації збуту в частині формування портфеля замовлень, розширення ринків збуту, проведення інноваційно-інвестиційної політики на підприємстві, фінансове забезпечення.

3. Дістало подальшого розвитку оцінювання потенціалу імпортозаміщення на промислових підприємствах. Наукова пропозиція вимірювати потенціал імпортозаміщення показником імпортозалежності

ресурсної складової підприємства, який є часткою імпортованих сировини, матеріалів, комплектуючих та напівфабрикатів у загальному обсязі витрат на виробництво на підприємстві та показником виробництва імпортозамінної продукції підприємства, що є часткою виробленої імпортозамінної продукції у загальному обсязі виробленої продукції сприяє об'єктивності та достовірності в оцінюванні потенціалу імпортозаміщення. Відмінними в оцінюванні потенціалу імпортозаміщення на промислових підприємствах є логіка та зміст етапів.

4. Розвинено методичне забезпечення оцінки ефективності діяльності підприємства. До цього методичного забезпечення входить особливі методологічні складові, технологія здійснення цієї оцінки, яка відрізняється практичною дієздатністю та можливістю здійснення на макро-, мезо-, мікро- рівнях управління. Методичне забезпечення містить розвинуту ієрархічну систему показників ефективності діяльності, аналітичний інструмент обчислення інтегральних показників та практичні рекомендації щодо вибору цифрових інструментів здійснення аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства.

5. Дістало подальшого розвитку методичне забезпечення моніторингу резервів ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення. Відмінностями методичного підходу є логіка та зміст етапів процесу моніторингу, їх інструментальне забезпечення, що надає можливості здійснювати порівняльний аналіз та визначати взаємозв'язок імпортозаміщення й ефективності діяльності підприємства за допомогою канонічного аналізу.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях.

Основні результати дисертації оприлюднено в 16 наукових працях, серед яких: 9 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових

фахових видань України, та зарахованих як 7 публікації, що подано до захисту дисертації, серед них одна стаття опублікована в журналі категорії А, який індексується в наукометричній базі Scopus; 7 тезах доповідей і матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 10,24 ум. друк. арк., особисто автору належить 7,01 ум. друк. арк.

Практичне значення одержаних результатів

Результати дисертації Бударіна О.С. мають практичне значення, адже в роботі представлено практичні рекомендації оцінки ефективності діяльності підприємств, які дозволяють виявити шляхи забезпечення економічної стійкості в умовах обмеженості діяльності, а також визначення потенціалу імпортозаміщення для вирішення проблеми імпортозалежності країни, її економічної безпеки. Свідченням практичної значимості пропозицій автора є приклади їх впровадження в діяльність підприємств, про що надано відповідні довідки. Результати дисертації використовуються наступними підприємствами: АТ «Українські енергетичні машини» (довідка № 01/03-152 від 10.12.2024 р.); ТОВ «Дніпропетровський калібрувальний завод» (довідка №11/12-1 від 17.12.2024 р.).

Дотримання норм академічної доброчесності

Аналіз дисертації Бударіна О.С. свідчить про дотримання автором норм академічної доброчесності. Некоректних ознак запозичень чи інших ознак неправомірного використання результатів інших авторів без зазначення авторства в роботі не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи якість рецензованої дисертації, слід виділити окремі суперечливі та дискусійні положення, щодо яких необхідні додаткові пояснення здобувача.

1. На рис.2.10 представлена відмінна технологія оцінки розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства, а в підрозділі 2.2 здобувач розкриває суть методичного забезпечення цієї оцінки, яке має відмінності, тому все це доцільно було виокремити у окремий науковий результат.

2. На рис. 3.4 здобувач наводить зміст цінової політики великого промислового підприємства, в зв'язку з цим слід було б сказати про цінову політику в умовах середніх та малих підприємств.

3. В підрозділі 3.3 в табл. 3.5 містяться рекомендації провадження цифрових інструментів на вітчизняних підприємствах, завдяки яким можна здійснювати аналіз й оцінювання їх діяльності, проте здобувач не розглядає їх вартість, що є важливим в сучасних умовах діяльності.

Зауваження мають дискусійний характер та не впливають на позитивний висновок щодо аналізованої дисертації.

Загальний висновок.

Дисертація Бударіна Олексія Сергійовича «Теоретико-методичне забезпечення ефективності діяльності підприємства на засадах імпортозаміщення» є завершеною та самостійною науковою працею, що характеризується наявністю елементів наукової новизни, які спрямовані на вирішення актуальних проблем ефективності діяльності та імпортозаміщення підприємства. Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення, висновки і рекомендації є достовірними та повною мірою обґрунтованими. Рівень оприлюднення основних положень дисертації у наукових публікаціях, апробації та практичного впровадження результатів відповідає встановленим вимогам. Актуальність, обсяг і зміст дисертації, елементи наукової новизни відповідають спеціальності 051 «Економіка».

В цілому за результатами ознайомлення із представленою дисертацією можна зробити висновок про її відповідність вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. Автор роботи Бударін Олексій Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор

кафедри маркетингу

Харківського національного економічного

університету імені Семена Кузнеця

Надія ПРОСКУРНІНА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК